

VODIČ

za izradu i izmenu sektorskih propisa koji
uređuju obradu i zaštitu podataka o ličnosti

Izdavač: Partneri Srbija

www.partners-serbia.org

Autori: Ana Toskić Cvetinović, Damjan Mileusnić, Uroš Mišljenović

Prelom i dizajn: Kristina Pavlak

Štampa: Manuarta

Tiraž: 500

Beograd, februar 2022. godine

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu ove publikacije isključivo su odgovorni Partneri za demokratske promene Srbija, SHARE Fondacija, Udruženje „Da se zna!”, Beogradska otvorena škola, NVO ATINA i Inicijativa A11, i ta sadržina nipošto ne izražava zvanične stavove Evropske unije.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj

Uvod	04
Procedura donošenja propisa u Republici Srbiji	07
Radne grupe i Javna rasprava	10
Važni koraci u procesu usklađivanja sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti	12
Mogući kriterijumi za ocenu usklađenosti propisa sa ZZPL	13
Procena uticaja na zaštitu podataka o ličnosti	23
Zaključci i preporuke	25

Uvod

Zaštita podataka o ličnosti u Srbiji uređena je Ustavom Republike Srbije u članu 42, kao i krovnim Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti (ZZPL) koji je usvojen novembra 2018. godine, a čija je primena počela avgusta 2019. godine. Ovaj zakon, izrađen po ugledu na Opštu uredbu Evropske unije o zaštiti podataka¹ i tzv. Policijsku direktivu² uređuje, između ostalog, načela obrade podataka o ličnosti, propisuje obaveze subjekata koji obrađuju podatke o ličnosti, kao i prava lica čiji se podaci obrađuju. Ove, i druge odredbe ZZPL, primenjuju se i na obradu podataka o ličnosti u specifičnim sektorima (na primer, u sektoru bezbednosti, prilikom sprovođenja krivičnih istraga, u oblastima obrazovanja, socijalne zaštite, telekomunikacija, radnih odnosa, potrošačkih odnosa, itd).

Ipak, da bi sektorske oblasti bile adekvatno uređene sa stanovišta obrade podataka o ličnosti, krovni zakon koji uređuje tu materiju nije dovoljan, imajući u vidu specifičnosti obrade podataka u svakoj oblasti. Na primer, evidentno je da ZZPL ne može urediti vrste podataka i rokove čuvanja podataka koji se obrađuju u sferi radnih odnosa, niti da propiše koji se podaci prikupljaju i na koji način kasnije koriste prilikom bezbednosnih provera u organima u sastavu Ministarstva odbrane. Zbog toga, sektorski propisi moraju sadržati norme većeg stepena preciznosti, oslanjajući se na načela obrade i pravila zaštite podataka koja su utvrđena krovnim ZZPL. Drugim rečima, standardi utvrđeni ZZPL konkretizuju se sektorskim propisima, pri čemu se od njih može odstupiti samo u smeru davanja dodatnih prava licima na koja se podaci odnose.

Reforma pravnog okvira koji uređuje materiju obrade podataka o ličnosti u Srbiji predstavlja temeljan posao koji se, nažalost, ne sprovodi u skladu sa utvrđenim rokovima i obavezama. Aktivnost 3.9.1.2. u okviru Akcionog plana za poglavlje 23 (Revidirani Akcioni plan iz jula 2020.), utvrđuje da se do poslednjeg

1 [Uredba \(EU\) 2016/679 Evropskog parlamenta i Saveta od 27. aprila 2016. godine o zaštiti fizičkih lica u odnosu na obradu podataka o ličnosti, i o slobodnom kretanju takvih podataka i o stavljanju Direktive 95/46/EZ van snage \(Opšta uredba o zaštiti podataka\)](#)

2 Direktiva 2016/680 Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom podataka o ličnosti od strane nadležnih organa u svrhe sprečavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih dela ili izvršavanja krivičnih sankcija

kvartala 2020. godine sprovede „Analiza sektorskih propisa i izrada plana za njihovo usklađivanje sa novim Zakonom o zaštiti ličnih podataka.“ Ipak, ovakva analiza do sada nije sačinjena, odnosno, utvrđeni rok je probijen. Isto se može reći i za propuštanje da se ispuni obaveza utvrđena ZZPL, da se „odredbe drugih zakona, koje se odnose na obradu podataka o ličnosti, usklade sa odredbama ovog zakona do kraja 2020. godine.”³

U nedostatku analize koje propise je potrebno doneti, a koje izmeniti (i na koji način), organi nadležni za izradu tih propisa nemaju jasne smernice kako da započnu usklađivanje sektorskih propisa sa ZZPL u domenu svojih nadležnosti.

U tom smislu, svrha ovog Vodiča je da pruži podršku organima koji su nadležni za izradu tih propisa da taj posao sprovedu na kvalitetan način, doprinoseći tako unapređenju zaštite podataka o ličnosti lica čiji se podaci obrađuju na osnovu sektorskih propisa, kao i povećanju pravne predvidivosti u Srbiji horizontalnim usklađivanjem propisa. Takođe, Vodič je namenjen i organizacijama civilnog društva koje se bave zagovaranjem za izmene pojedinih sektorskih propisa i njihovo usklađivanje sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti.

Čitaoci se u ovom trenutku mogu zapitati zbog čega je ovakav Vodič neophodan, imajući u vidu da Republika Srbija već ima jasno utvrđene standarde i pravila izrade novih i izmene postojećih propisa. Nesumnjivo, ova pravila utvrđena su Ustavom Republike Srbije, Zakonom o Narodnoj skupštini, Poslovníkom Narodne skupštine, Poslovníkom Vlade i Zakonom o planskom sistemu i ti propisi se primenjuju i na legislativne procese o kojima je ovde reč.

Međutim, način na koji je obrada podataka o ličnosti uređena Ustavom i ZZPL, ukazuje da je za izradu i izmenu sektorskih propisa nužno primeniti neka posebna pravila i posebne radnje, kako bi se osigurala zakonitost takvog legislativnog procesa, ali i kvalitet zakona koji se izrađuje.

Zbog toga ovaj Vodič sadrži kratak osvrt na opšta pravila izrade ili izmene propisa i postavlja ih u kontekst zaštite podataka o ličnosti (ZPL). To čini tako što nudi smernice za način otpočinjanja legislativnog procesa sa stanovišta usklađivanja sa krovnim okvirom ZPL, savete za utvrđivanje sastava radnih

³ [Zakon o zaštiti podataka o ličnosti \(„Sl. Glasnik RS“, br. 87/2018\)](#) – Član 100 (Usklađivanje drugih zakona)

grupa za izradu sektorskih propisa, zatim minimalne standarde obrade i zaštite podataka o ličnosti koji se utvrđuju sektorskim propisima, pojašnjenje načela obrade podataka o ličnosti iz ZZPL koja se konkretizuju sektorskim propisima, pojašnjenje kada je i na koji način potrebno izraditi procenu uticaja obrade na zaštitu podataka, itd. Sve navedeno predstavljeno je u formi saveta odnosno preporuka, uz podsećanje na primere dobre i loše prakse iz do sada preduzetih procesa izrade novih ili izmena postojećih propisa u domenu zaštite podataka o ličnosti.

Nadamo se da će ovaj Vodič poslužiti zaposlenima u organima koji su nadležni za unapređenje pravnog okvira u ZPL, kao i organizacijama aktivnim u procesima regulatorne reforme, da ove aktivnosti sprovedu na najbolji način.

PROCEDURA DONOŠENJA PROPISA U REPUBLICI SRBIJI

Procedura za donošenje zakona u Republici Srbiji propisana je Ustavom, Zakonom o Narodnoj skupštini, Poslovníkom Narodne skupštine i Poslovníkom Vlade.

Narodna skupština, kao najviše predstavničko telo i nosilac ustavotvorne i zakonodavne vlasti u Republici Srbiji donosi zakone i druge opšte akte. Ona kroz svoja stalna radna tela – odbore, razmatra predloge zakona i drugih akata podnetih Narodnoj skupštini.⁴ Ustavom Republike Srbije propisano je da Narodna skupština većinom glasova svih narodnih poslanika odlučuje o zakonima kojima se uređuju: referendum i narodna inicijativa, uživanje individualnih i kolektivnih prava pripadnika nacionalnih manjina, plan razvoja i prostorni plan, javno zaduživanje, teritorija autonomnih pokrajina i jedinica lokalne samouprave, zaključivanje i potvrđivanje međunarodnih ugovora i druga pitanja određena Ustavom.⁵

Prema Ustavu Republike Srbije, ovlašćeni predlagači Zakona mogu biti: svaki narodni poslanik, Vlada, skupština autonomne pokrajine ili najmanje 30.000 birača, dok Zaštitnik građana i Narodna banka Srbije imaju pravo predlaganja zakona iz svoje nadležnosti.⁶

Ovlašćeni predlagač podnosi predlog zakona u obliku u kome se zakon donosi, sa obrazloženjem. Obrazloženje sadrži ustavni, odnosno pravni osnov za donošenje propisa, razloge za donošenje propisa (a u okviru njih posebno analizu sadašnjeg stanja, probleme koje propis treba da reši, ciljeve koji se propisom postižu, razmatrane mogućnosti da se problem reši i bez donošenja propisa i odgovor na pitanje zašto je donošenje propisa najbolji način za rešavanje problema), objašnjenje osnovnih pravnih instituta i pojedinačnih rešenja, procenu finansijskih sredstava potrebnih za sprovođenje propisa, opšti interes zbog kojeg se predlaže povratno dejstvo, ako predlog zakona

⁴ Zakon o Narodnoj skupštini

⁵ Ustav Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006) – Član 105

⁶ Ustav Republike Srbije – Član 107

sadrži odredbe s povratnim dejstvom, razloge za donošenje zakona po hitnom postupku (ako je za donošenje zakona predložen hitni postupak), razloge zbog kojih se predlaže da propis stupi na snagu pre osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije” kao i pregled odredaba važećeg propisa koje se menjaju.⁷

Pored ovih elemenata, obrazloženje može sadržati i analizu efekata propisa koja predviđa sledeće: na koga će i kako će najverovatnije uticati rešenja u propisu, kakve troškove će primena propisa stvoriti građanima i privredi, da li su pozitivne posledice donošenja propisa takve da opravdavaju troškove koje će on stvoriti, da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija, da li su sve zainteresovane strane imale priliku da se izjasne o propisu i koje će se mere tokom primene propisa preduzeti da bi se ostvarilo ono što se donošenjem propisa namerava. Ukoliko predlagač smatra da izrada analize efekata propisa nije neophodna, dužan je da to i obrazloži. Takođe, predlagač uz predlog dostavlja izjavu da je predlog zakona usklađen s propisima Evropske unije, ili da ne postoji obaveza usklađivanja, ili da zakon nije moguće uskladiti s propisima Evropske unije, i tabelu o usklađenosti predloga zakona s propisima Evropske unije.⁸

Predlog zakona koji je upućen Narodnoj skupštini predsednik Narodne skupštine, odmah po prijemu potom dostavlja narodnim poslanicima, nadležnom odboru i Vladi, ukoliko ona nije bila predlagač.⁹

Predlog zakona, pre razmatranja na sednici Narodne skupštine, razmatraju nadležni odbor i Vlada, ako nije predlagač zakona, koji potom dostavljaju izveštaj, odnosno mišljenje, po pravilu, u roku ne kraćem od pet dana pre dana početka sednice Narodne skupštine na kojoj se predlog zakona razmatra. O predlogu zakona se na sednici nadležnog odbora najpre vodi načelni pretres, a zatim pretres u pojedinostima. Na sednici Narodne skupštine najpre se vodi načelni pretres o više predloga zakona, da bi se, nakon toga, prešlo na načelni pretres o predlogu zakona, odnosno jedinstveni pretres o predlogu drugog akta iz ostalih tačaka dnevnog reda, i konačno na pretres u pojedinostima. Važno je napomenuti da predlagač zakona ima pravo da povuče predlog zakona iz procedure sve do završetka pretresa predloga zakona na sednici Narodne skupštine. Narodna skupština

⁷ Poslovnik Narodne skupštine – Član 151

⁸ Poslovnik Narodne skupštine – Član 151

⁹ Poslovnik Narodne skupštine – Čl. 152

potom odlučuje o predlogu zakona u načelu, o amandmanima na predlog zakona i o predlogu zakona u celini u Danu za glasanje. Ako predlog zakona bude prihvaćen u načelu, Narodna skupština potom prelazi na odlučivanje o konkretnim amandmanima. Na kraju, narodni poslanici glasaju o predlogu zakona u celini.¹⁰

Nakon izglasavanja zakona u Narodnoj skupštini, Predsednik Republike Srbije najkasnije u roku od 15 dana od datuma izglasavanja, odnosno 7 dana ako je zakon donet po hitnom postupku donosi ukaz o proglašenju zakona. Ukoliko odluči da ne donese ukaz, dužan je da zakon vrati Narodnoj skupštini na ponovno odlučivanje. U toj situaciji, ukoliko Narodna skupština odluči da ponovo glasa o zakonu koji je predsednik Republike vratio na odlučivanje, zakon se izglasava većinom od ukupnog broja poslanika, a Predsednik Republike je dužan da proglasi ponovno izglasani zakon.¹¹

Zakon se može doneti i po hitnom postupku – u situaciji kada je u pitanju zakon kojim se uređuju pitanja i odnosi nastali usled okolnosti koje nisu mogle da se predvide, a nedonošenje zakona po hitnom postupku moglo bi da prouzrokuje štetne posledice po život i zdravlje ljudi, bezbednost zemlje i rad organa i organizacija, kao i radi ispunjenja međunarodnih obaveza i usklađivanja propisa s propisima Evropske unije, i u ovom slučaju predlagač zakona je dužan da navede razloge za donošenje zakona po hitnom postupku.¹²

10 Poslovnik Narodne skupštine – Članovi 155 - 160

11 Ustav Republike Srbije – Čl. 113

12 Poslovnik Narodne skupštine – Čl. 167

RADNE GRUPE I JAVNA RASPRAVA

Pre nego što predlog zakona uđe u Narodnu skupštinu, neophodno je da rad radnih grupa koje radena izradi propisa bude što transparentniji, uz adekvatno učešće svih relevantnih aktera u ovom procesu. Naime, neophodno je da u rad samih radnih grupa budu uključeni i civilni sektor, akademska zajednica, strukovna udruženja itd. Konkretno, u kontekstu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti kao i usklađivanja propisa sa tim zakonom, bilo bi korisno da u tim radnim grupama budu predstavnici Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (ukoliko ova institucija proceni da u konkretnom procesu može najviše doprineti učešćem u radu radne grupe, a ne samo davanjem mišljenja na predloge), relevantne organizacije civilnog društva, stručnjaci iz oblasti privatnosti i zaštite ličnih podataka. Takođe, za potrebe usklađivanja propisa sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti neophodno je konsultovati i najveće obrađivače i rukovaoce podacima o ličnosti, kao i IT stručnjake (ukoliko se radi o korišćenju i uvođenju novih tehnologija u naš pravni sistem) kako bi se pribavile sve neophodne informacije i na adekvatan način pristupiti izmeni sektorskih propisa. Upravo zbog toga je i značaj javne rasprave veoma bitan. Prema aktuelnom Poslovniku Vlade, propisana je obaveza predlagača da u pripremi zakona kojim se bitno menja uređenje nekog pitanja ili uređuje pitanje koje posebno zanima javnost sprovede javnu raspravu. Javna rasprava je obavezna prilikom pripreme novog sistemskog zakona, prilikom pripreme novog zakona, osim ako nadležni odbor na obrazložen predlog predlagača ne odluči drukčije, prilikom pripreme zakona o izmenama i dopunama zakona ako se njime bitno menjaju rešenja iz postojećeg zakona, o čemu nadležni odbor, na obrazložen predlog predlagača, odlučuje u svakom konkretnom slučaju i prilikom pripreme zakona o potvrđivanju međunarodnog ugovora – samo ako nadležni odbor odluči da se sprovede javna rasprava, i to na obrazložen predlog Ministarstva spoljnih poslova ili organa državne uprave iz čijeg su delokruga pitanja uređena međunarodnim ugovorom.¹³

Postupak javne rasprave otpočinje objavljivanjem javnog poziva za učešće u javnoj raspravi na internet stranici predlagača i portala e-uprave. Rok za

¹³ Poslovnik Vlade Srbije – Čl. 41

dostavljanje predloga, sugestija i komentara iznosi najmanje 15 dana od dana objavljivanja javnog poziva. Javna rasprava mora trajati najmanje 20 dana. U slučaju da predlagač ne sprovede javnu raspravu, a bio je u obavezi da to učini, nadležni odbor će prilikom razmatranja nacрта zakona sam odrediti program javne rasprave, kao i rok u kojem ona mora da se sprovede. Predlagač koji nije sproveo javnu raspravu u obavezi je da je sprovede prema programu koji je odredio nadležni odbor. Takođe, predlagač je dužan da izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi objavi na svojoj internet stranici i portalu e-uprave najkasnije u roku od 15 dana od datuma okončanja javne rasprave.¹⁴

Sa tim u vezi, stava smo da bi javnost trebalo da bude jasno upoznata sa postupkom sprovođenja javne rasprave različitim putem – kroz direktno pozivanje relevantnih aktera, preko objavljivanja na internet stranici predlagača, Narodne skupštine, Vlade i drugih institucija koje su uključene u proces, kao i u sredstvima javnog informisanja. Na taj način, svi zainteresovani učesnici bili bi obavešteni o javnoj raspravi i mogli bi da uzmu aktivnije učešće u ovom procesu. Konkretno, prilikom donošenja Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, učešće u ovom procesu trebalo bi da uzmu i najznačajniji rukovaoci i obrađivači podataka o ličnosti, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, relevantne organizacije civilnog društva itd.

Pored javne rasprave, prilikom donošenja zakona izdvaja se još jedan vrlo važan pravni institut – javno slušanje.¹⁵ Naime, javno slušanje predstavlja “institut čija je svrha da članovi odbora i drugi narodni poslanici dobiju potrebne informacije, stručna mišljenja i komentare zainteresovanih subjekata o predlogu zakona koji je u skupštinskoj proceduri, o sprovođenju donetih zakona, kao i o pitanjima iz delokruga rada odbora.”¹⁶

14 Poslovnik Vlade Srbije – Čl. 41

15 O važnosti javnih slušanja svedoči i činjenica da je prilikom aktuelnog procesa promene Ustava Republike Srbije, održano 11 javnih slušanja na tu temu, u različitim gradovima Srbije, kako bi svi relevantni akteri bili uključeni u ovaj proces i na adekvatan način predstavili svoje sve komentare i sugestije za unapređenje predloga najvišeg pravnog akta u našoj zemlji.

16 Šta je javno slušanje? - <http://www.parlament.gov.rs/akti/put-zakona.1061.html>

VAŽNI KORACI U PROCESU USKLAĐIVANJA SA ZAKONOM O ZAŠTITI PODATAKA O LIČNOSTI

Novi Zakon o zaštiti podataka o ličnosti stupio je na snagu 21. novembra 2018. godine. Zbog njegove kompleksnosti i potrebe usklađivanja podzakonskih akata, ali i pripreme različitih subjekata (rukovalaca i obrađivača podataka o ličnosti) za ispunjenje novih propisanih obaveza, Zakon je počeo sa primenom 21. avgusta 2019. godine.

Imajući u vidu nove tehnološke izazove po privatnost građana, Zakon o zaštiti podataka o ličnosti donet je kako bi se domaći standardi uskladili sa evropskom regulativom (pre svega Opštom uredbom Evropske unije o zaštiti podataka i "Policijskom direktivom Evropske unije"). Međutim, iako ovaj Zakon važi već gotovo dve godine, sektorski zakoni i drugi propisi nisu usklađeni sa novim ZZPL, a veliki broj rukovalaca iz državnog i privatnog sektora i dalje nije prilagodio svoje poslovanje aktuelnim odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

Imajući to u vidu, u nastavku će biti date smernice za ocenu usklađenosti važećih propisa sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, odnosno aspektima koje treba uzeti prilikom izrade novih propisa kako bi oni bili u saglasnosti sa ZZPL.

MOGUĆI KRITERIJUMI ZA OCENU USKLAĐENOSTI PROPISA SA ZZPL

Kriterijumi na osnovu kojih se može izvršiti ocena usklađenosti propisa sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti mogu podrazumevati i neke koji nisu striktno propisani ovim Zakonom, ali čija bi ispunjenost doprinela jasnoći propisa u delu koji se odnosi na pitanja zaštite podataka o ličnosti, te njegovoj boljoj primeni u praksi. Tako, autori ovog Vodiča preporučuju da pri proceni da li je određeni važeći propis, ili propis u nastajanju, u skladu sa ZZPL, treba razmotriti sledeće:

Da li je terminologija u propisu usklađena sa terminologijom/jezikom ZZPL

Veliki broj propisa, kako onih koji su doneti pre usvajanja ZZPL, tako i onih usvojenih nakon ZZPL, ne prate terminologiju ovog Zakona. Tako, na primer, čl. 146 Krivičnog zakonika kojim se propisuje krivično delo neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka, umesto pojma „podatak o ličnosti“ koristi termin „lični podatak“, dok umesto pojma „obrada podataka“ koristi pojam „prikupljanje“ čime se (čini se nenamerno) sužava radnja ovog krivičnog dela samo na jedan vid (radnju) obrade podataka o ličnosti.

Takođe, pojam obrađivač se u nekim propisima koristi kako bi se odredio obrađivač predmeta u organu vlasti, umesto pojma „obrada podataka“ koriste termini „prikupljanje“ i „korišćenje“ (što predstavlja samo pojedine radnje obrade), itd. Ove terminološke razlike imaju i praktične posledice, i mogu dovesti u nedoumice lica koja zakon primenjuju u praksi. U tom smislu, potrebno je prilikom usklađivanja važećih i donošenja novih propisa koji uređuju obradu podataka o ličnosti, terminologiju uskladiti sa krovnim zakonom u ovoj oblasti.

Da li propisi ispunjavaju uslove propisane čl. 13. odnosno 14. ZZPL, u pogledu sadržine zakona kojima se propisuje obrada podataka o ličnosti

ZZPL, u članovima 13. i 14. propisuje minimum sadržine zakona koji propisuju obradu podataka o ličnosti. Svrha ovih odredbi je da se obezbedi veći stepen pravne predvidivosti i transparentnosti obrade podataka u

slučajevima kada se ona vrši od strane organa vlasti, te da izbegne dosadašnja praksa u našoj zemlji da se važni aspekti obrade podataka o ličnosti uređuju podzakonskim aktima (što nije bilo u skladu ni sa prethodnim ZZPL, ali ni sa Ustavom RS).

Tako, ZZPL propisuje različite standarde za propise koji uređuju tzv. opšti i one koji uređuju tzv. poseban režim obrade podataka o ličnosti. Poseban režim obrade podataka o ličnosti primenjuje se ukoliko obradu vrše nadležni organi i to u svrhe sprečavanja, istrage i otkrivanja krivičnih dela, gonjenja učinilaca krivičnih dela ili izvršenja krivičnih sankcija, uključujući i sprečavanje i zaštitu od pretnji javnoj i nacionalnoj bezbednosti. Opšti režim odnosi se na sve druge radnje obrade podataka o ličnosti.

Prema ZZPL, "obrada u posebne svrhe koju sprovode nadležni organi smatraće se zakonitom samo ukoliko je ta obrada neophodna za obavljanje poslova nadležnih organa i ukoliko je propisana zakonom."¹⁷ Zakon koji propisuje obradu podataka o ličnosti u posebne svrhe kao minimum sadržine treba da obuhvati i propisane ciljeve obrade, podatke o ličnosti koji se obrađuju i svrhe obrade.

Ukoliko se radi o tzv. opštem režimu obrade podataka, zakon mora biti pravni osnov uvek kada se radi o obradi podataka koja je neophodna u cilju poštovanja pravnih obaveza rukovaoca, u kom slučaju se zakonom mora odrediti i svrha obrade podataka.

Takođe, zakon je jedini mogući pravni osnov i ukoliko se radi o obradi koja je neophodna u cilju obavljanja poslova u javnom interesu ili izvršenja zakonom propisanih ovlašćenja rukovaoca, kada se samim zakonom mora propisati da je obrada neophodna u cilju obavljanja poslova u javnom interesu ili izvršenja zakonom propisanih ovlašćenja rukovaoca. U ovom slučaju, zakonom se propisuje **javni interes** koji se namerava ostvariti, kao i obaveza poštovanja pravila o **srazmernosti obrade u odnosu na cilj koji se namerava ostvariti**, a mogu se propisati i:

1. uslovi za dozvoljenost obrade od strane rukovaoca
2. vrsta podataka koji se obrađuju
3. lica na koje se podaci o ličnosti odnose

¹⁷ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, čl. 13

4. lica kojima se podaci mogu otkriti i svrha njihovog otkrivanja
5. ograničenja koja se odnose na svrhu obrade
6. rok pohranjivanja i čuvanja podataka
7. i druge posebne radnje i postupak obrade, uključujući i mere za obezbeđivanje zakonite i poštene obrade.“¹⁸

Konačno, važno je napomenuti da pojedini nadležni organi (npr, organi unutrašnjih poslova, tužilaštvo, bezbednosno-informativne službe, itd) mogu primenjivati i opšti i poseban režim obrade podataka, u zavisnosti od nadležnosti u okviru koje se specifična radnja obrade obavlja. Tako i zakoni koji uređuju rad tih organa moraju jasno razgraničiti kada se koji režim obrade podataka o ličnosti primenjuje, s obzirom da to utiče kako na obaveze ovih organa, tako i na prava lica čiji se podaci obrađuju. Tako, na primer, na radnje obrade koje vrši Ministarstvo unutrašnjih poslova, a u vezi upravljanja ljudskim resursima u ovom organu, primenjuje se opšti režim obrade podataka. Sa druge strane, radnje obrade koje ovaj organ vrši u svrhe sprečavanja krivičnih dela regulisani su posebnim režimom obrade.

Da li propis upućuje na primenu ZZPL

U pojedinim situacijama, kada je neko pitanje već regulisano ZZPL, nije nužno da sektorski zakon ovo pitanje konkretnije precizira, već može uputiti na primenu ZZPL. To se, na primer, može učiniti pri referisanju na prava lica čiji se podaci obrađuju, ukoliko sektorski propis ne propisuje i neka šira prava od onih garantovanih ZZPL.

Da li propis uređuje obaveze koje proističu iz načela obrade podataka (član 5. ZZPL)

Kao jedno od najznačajnijih pitanja u proceni usklađenosti, izdvaja se i da li propis uređuje obaveze koje proizilaze iz načela obrade podataka o ličnosti, propisanih ZZPL. Konkretno, radi se o sledećim načelima:

1. Zakonitost, poštenje i transparentnost, što podrazumeva:
 - da se obrada mora zasnivati na jednom od zakonitih pravnih osnova. Naime, obrada podataka smatraće se zakonitom ukoliko je ispunjen jedan od uslova navedenih u nastavku:

¹⁸ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, čl. 14

- lice na koje se podaci o ličnosti odnose je dalo pristanak na obradu svojih podataka o ličnosti za jednu ili više posebno određenih svrha;
- ukoliko je obrada neophodna za izvršenje ugovora zaključenog sa licem na koje se podaci odnose ili za preduzimanje radnji, na zahtev lica na koje se podaci odnose, pre zaključenja ugovora;
- ukoliko je obrada neophodna u cilju poštovanja pravnih obaveza rukovaoca;
- ukoliko je obrada neophodna u cilju zaštite životno važnih interesa lica na koje se podaci odnose ili drugog fizičkog lica;
- ukoliko je obrada podataka neophodna u cilju obavljanja poslova u javnom interesu ili izvršenja zakonom propisanih ovlašćenja rukovaoca;
- ukoliko je obrada neophodna u cilju ostvarivanja legitimnih interesa rukovaoca ili treće strane, osim ako su nad tim interesima pretežniji interesi ili osnovna prava i slobode lica na koje se podaci odnose koji zahtevaju zaštitu podataka o ličnosti, a posebno ako je lice na koje se podaci odnose maloletno lice.¹⁹

Obrada koju sprovode nadležni organi u posebne svrhe smatraće se zakonitom isključivo ukoliko je ta obrada neophodna za obavljanje poslova nadležnih organa i ukoliko je propisana zakonom (kojim se pre svega moraju odrediti ciljevi obrade, podaci o ličnosti koji se obrađuju i svrhe obrade.)²⁰

Takođe, u članu 17 ZZPL propisani su posebni uslovi koji se odnose na zakonitost obrade tzv. posebnih podataka o ličnosti, kojima se, zbog njihove osetljive prirode, pruža viši stepen zaštite. To su podaci kojima se otkriva rasno ili etničko poreklo, političko mišljenje, versko ili filozofsko uverenje ili članstvo u sindikatu, genetski podaci, biometrijski podaci, podaci o zdravstvenom stanju i podaci o seksualnom životu ili seksualnoj orijentaciji fizičkog lica.

- da se lice čiji se podaci obrađuju ne sme dovoditi u zabludu povodom aspekata obrade niti da se može zloupotrebljavati nadmoćniji (ili monopolski) položaj rukovaoca u odnosu na lice čiji se podaci obrađuju,
- da lice čiji se podaci obrađuju mora biti adekvatno informisano u pogledu svih aspekata obrade, i to na sažet, transparentan, razumljiv i lako dostupan način. Obim informacija koje se, kao minimum, saopštavaju licima čiji se podaci obrađuju propisan je članovima 23-25. ZZPL.

¹⁹ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti – Čl. 12

²⁰ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti – Čl. 13

2. Ograničenje u odnosu na svrhu obrade – podaci o ličnosti moraju se prikupljati i obrađivati u skladu sa konkretno određenom, izričitom, opravdanom i zakonitom svrhom. To znači da, kada se svrha obrade propisuje zakonom, ona mora biti konkretna, izričita, opravdana i zasnovana na određenom zakonitom ovlašćenju ili interesu.

3. Minimizacija podataka – prikupljaju se i obrađuju samo oni podaci o ličnosti koji su neophodni u odnosu na određenu svrhu, što znači da se i zakonom koji uređuje obradu propisuje samo minimum podataka koji je neophodan za ostvarenje određene svrhe. Prekomerna obrada podataka, čak i kada je zasnovana na sektorskom propisu, nije zakonita sa aspekta ZZPL.

4. Tačnost – svi podaci o ličnosti koji se prikupljaju i obrađuju moraju biti tačni i ažurirani i moraju se preduzeti sve neophodne mere da se netačni podaci izbrišu ili isprave. To znači da bi i propis koji uređuje obradu podataka trebalo da propiše načine za, primera radi, ažuriranje tačnosti podataka, odnosno da uputi na primenu ZZPL u pogledu obaveza rukovalaca i prava lica čiji se podaci odnose u ovom domenu.

5. Ograničenje čuvanja – podaci o ličnosti mogu se čuvati samo u određenom roku koji je neophodan za ostvarivanje svrhe obrade. Tako, i propisom koji uređuje rokove čuvanja podataka treba propisati razumne i svrsishodne rokove.

6. Načelo integriteta i poverljivosti – podaci o ličnosti moraju se obrađivati na način koji obezbeđuje odgovarajuću zaštitu podataka o ličnosti. Ovo podrazumeva zaštitu od neovlašćene ili nezakonite obrade i zaštitu od slučajnog gubitka, uništenja ili oštećenja, primenjujući odgovarajuće tehničke, kadrovske i organizacione mere, koje takođe treba urediti posebnim sektorskim propisima, a najčešće se to čini podzakonskim aktima.

Sa tim u vezi, radnje obrade podataka o ličnosti koje su predviđene/propisane sektorskim zakonima, moraju biti u skladu sa navedenim načelima iz ZZPL. Primera radi, ukoliko sektorski propis propisuje svrhu obrade podataka o ličnosti, ali određuje da se za ostvarenje te svrhe obrađuje nesrazmerno širok obim podataka, taj propis ne bi bio u skladu sa ZZPL, odnosno načelima svrsishodnosti i minimizacije. Takođe, ukoliko se,

na primer, vrši usklađivanje propisa u oblasti radnog prava, u sektorskom zakonu bi trebalo predvideti dodatne obaveze za obrađivače i rukovaoce u oblasti radnih odnosa – ostvarivanje prava lica čiji se podaci prikupljaju, obezbeđivanje transparentnosti obrade podataka, preciziranje pravnog osnova za obradu podataka, određivanje svrhe obrade podataka, mera za čuvanje podataka, koliko dugo se podaci o svakom zaposlenom čuvaju itd.

Da li se iz propisa jasno može utvrditi ko je rukovalac podataka o ličnosti, i (opciono) da li propis određuje obrađivače i primaoca podataka

Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, precizirano je da je „**rukovalac**“ svako fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji samostalno ili zajedno sa drugima određuje svrhu i način obrade podataka. Sa druge strane, **obrađivač** podataka jeste svako fizičko ili pravno lice, tj. organ vlasti koji obrađuje te podatke o ličnosti u ime rukovaoca. Takođe, ZZPL reguliše i pojam **primaoca** – to je svako fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti kome su podaci o ličnosti otkriveni, bez obzira da li se radi o trećoj strani ili ne. Ovo ne podrazumeva i organe vlasti koji u skladu sa zakonom primaju podatke o ličnosti u okviru istraživanja određenog slučaja i obrađuju ove podatke u skladu sa pravilima o zaštiti podataka o ličnosti koja se odnose na svrhu obrade.“²¹

Tako, na primer, prema Zakonu o jedinstvenom biračkom spisku, Birački spisak vodi ministarstvo nadležno za poslove uprave, dok je ažuriranje spiska povereno jedinicama lokalne samouprave, odnosno gradske uprave.²² Time bi nadležno ministarstvo imalo ulogu rukovaoca, a jedinice lokalne samouprave ulogu obrađivača.

Jasno definisane uloge subjekata koji obrađuju podatke o ličnosti na osnovu zakona, značajne su zbog daljeg uređenja odnosa rukovalaca i obrađivača, njihovih obaveza ali i ostvarenja prava lica čiji se podaci obrađuju.

Da li propis uređuje rokove čuvanja podataka, odnosno rokove za periodičnu ocenu potrebe čuvanja podataka

Prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, podaci o ličnosti se čuvaju u obliku koji može omogućiti identifikaciju lica samo u roku koji je neophodan za ostvarivanje same svrhe obrade (tzv. načelo ograničenja čuvanja

21 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Čl. 4 – Značenje izraza

22 Zakon o jedinstvenom biračkom spisku ("Sl. glasnik RS", br. 104/2009 i 99/2011), Čl. 2

podataka). Međutim, u pojedinim situacijama, ovaj rok može biti i produžen - ukoliko se radi o podacima o ličnosti koji se obrađuju isključivo u svrhe arhiviranja u javnom interesu, u svrhe naučnog ili istorijskog istraživanja, kao i u statističke svrhe. Čuvanje se obavlja uz primenu odgovarajućih tehničkih, organizacionih i kadrovskih mera, kako bi se zaštitila prava i sloboda lica na koje se konkretni podaci o ličnosti odnose.²³ Radi transparentnosti obrade podataka o ličnosti, preporuka je da se rokovi čuvanja podataka koji se obrađuju na osnovu zakona takođe propišu sektorskim zakonima (primera radi, to je učinjeno Zakonom o evidencijama u oblasti rada, ili Zakonom o evidencijama i obradi podataka u oblasti unutrašnjih poslova).

Da li propis predviđa razlikovanje kategorija lica čiji se podaci obrađuju

Ovaj kriterijum odnosi se pre svega na propise koji uređuju obradu podataka u posebne svrhe. Naime, ZZPL propisuje da je nadležni organ prilikom obrade podataka o ličnosti u posebne svrhe, ukoliko je to moguće, dužan napraviti jasnu distinkciju između podataka koji se odnose na pojedine vrste lica o kojima se podaci obrađuju, poput:

- 1) lica protiv kojih postoje osnovi sumnje da su izvršila ili nameravaju da izvrše krivična dela;
- 2) lica protiv kojih postoji osnovana sumnja da su izvršila krivična dela;
- 3) lica koja su osuđena za krivična dela;
- 4) lica oštećena krivičnim delom ili lica za koja se pretpostavlja da bi mogla biti oštećena krivičnim delom;
- 5) druga lica koja su u vezi sa krivičnim delom, kao što su svedoci, lica koja mogu da obezbede informacije o krivičnom delu, povezana lica ili saradnici lica.²⁴

Tako, i zakon koji uređuje obradu podataka u posebne svrhe, mora jasno razdvojiti radnje obrade, njihove ciljeve i svrhe, kao i obim podataka koji se obrađuje u odnosu na svaku od navedenih kategorija lica.

Da li akt propisuje mere zaštite prava i sloboda lica na koja se podaci odnose u slučajevima donošenja odluke od strane organa isključivo na osnovu automatizovane obrade podataka o ličnosti

Članovima 38. i 39. ZZPL propisani su posebni standardi zaštite prava lica na koja se podaci odnose kada se obrada podataka vrši na automatizovan

²³ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Čl. 6, Stav 2, tačka 5; Čl. 8, st. 1.

²⁴ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Čl. 9

način (dakle bez ljudskog učešća), i ako se na takvoj obradi podataka zasniva odluka koja ima pravne posledice ili značajno utiče na to lice. U takvim slučajevima, lice ima pravo da se ova odluka ne primenjuje na njega, uz određene izuzetke koje ZZPL primenjuje, između ostalog kada je odluka zasnovana na zakonu. Međutim, u tom slučaju, ZZPL propisuje da zakon na kome se zasniva odluka doneta isključivo na osnovu automatizovane obrade podataka mora propisati i odgovarajuće mere zaštite prava, sloboda i legitimnih interesa lica na koja se podaci odnose.

Kada ovakvu obradu podataka, tj. odluku zasnovanu na njoj donose tzv. nadležni organi u posebne svrhe, zakonom se moraju propisati odgovarajuće mere zaštite prava i sloboda lica na koje se podaci odnose, a najmanje pravo da se obezbedi učešće fizičkog lica pod kontrolom rukovaoca u donošenju odluke, pravo lica da izrazi svoj stav u vezi odluke, odnosno ospori odluku pred ovlašćenim licem rukovaoca. Primera radi, nedavno objavljen, a potom i iz procedure povučen Nacrt zakona o unutrašnjim odnosima, koji je predviđao obradu biometrijskih podataka u svrhe automatskog prepoznavanja lica, nije predviđao pomenute standardne zaštite prava, te nije bio u skladu sa krovnim ZZPL.

Da li akt propisuje mere zaštite podataka

Kao što je već pomenuto, mere zaštite podataka o ličnosti koji se obrađuju na osnovu zakona uglavnom se propisuju podzakonskim aktima. ZZPL postavlja standarde i daje primere tih mera (čl. 50), ostavljajući svakom rukovaocu i obrađivaču da proceni koje mere treba primeniti da bi se dostigao odgovarajući nivo bezbednosti, a u skladu sa nivoom tehnoloških dostignuća i troškovima njihove primene, prirodom, obimom, okolnostima i svrhom obrade, kao i verovatnoćom nastupanja rizika i nivoom rizika za prava i slobode fizičkih lica.

Da li akt propisuje prava lica na koja se podaci odnose i postupak za ostvarenje prava, ili upućuje na ZZPL u tom smislu

U situacijama kada konkretan sektorski zakon ne propisuje prava lica na koje se podaci odnose kao i sam postupak za ostvarivanje prava, on ih može uputiti na ZZPL koji licima čiji se podaci obrađuju garantuje:

1. Pravo na pristup podacima

2. Pravo na ispravku i dopunu podataka
3. Pravo na brisanje podataka
4. Pravo na ograničenje obrade podataka
5. Pravo na prenosivost podataka
6. Pravo na prekid obrade podataka (prigovor)
7. Pravo protiv odlučivanja isključivo na osnovu automatizovane obrade²⁵

Treba napomenuti da ZZPL propisuje minimum prava lica na koja se podaci odnose, a da sektorski propisi mogu eventualno propisati širi krug prava lica čiji se podaci obrađuju, osim ukoliko nije ispunjen neki od uslova za ograničenje prava iz čl. 40. ZZPL (predstavljenih u tekstu u nastavku).

Da li akt propisuje neki od osnova za ograničenje prava

Prema ZZPL, ograničenja za obradu podataka o ličnosti postoje ukoliko ona „ne zadiru u suštinu osnovnih prava i sloboda i ako to predstavlja neophodnu i srazmernu meru u demokratskom društvu za zaštitu:

- 1) nacionalne bezbednosti;
- 2) odbrane;
- 3) javne bezbednosti;
- 4) sprečavanja, istrage i otkrivanja krivičnih dela, gonjenja učinilaca krivičnih dela, ili izvršenje krivičnih sankcija, uključujući sprečavanje i zaštitu od pretnji po javnu bezbednost;
- 5) drugih važnih opštih javnih interesa, a posebno važnih državnih ili finansijskih interesa Republike Srbije, uključujući monetarnu politiku, budžet, poreski sistem, javno zdravlje i socijalnu zaštitu;
- 6) nezavisnosti pravosuđa i sudskih postupaka;
- 7) sprečavanja, istraživanja, otkrivanja i gonjenja za povredu profesionalne etike;
- 8) funkcije praćenja, nadzora ili vršenja regulatorne funkcije koja je stalno ili povremeno povezana sa vršenjem službenih ovlašćenja u slučajevima iz tač. 1) do 5) i tačke 7) ovog stava;
- 9) lica na koje se podaci odnose ili prava i sloboda drugih lica;

²⁵ Sva ova prava detaljnije su pojašnjena i na sajtu Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Informacije su dostupne na sledećem linku - <https://www.poverenik.rs/sr-yu/za%C5%Altita-podataka/s-prava-zp.html>

10) ostvarivanja potraživanja u građanskim stvarima.“²⁶

Tako, ukoliko se nekim sektorskim propisom predviđa osnov za ograničenje prava lica, to se može učiniti samo iz nekog od razloga navedenih u členu 40. ZZPL.

²⁶ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Čl. 40, St. 1

PROCENA UTICAJA NA ZAŠTITU PODATAKA O LIČNOSTI

Još jedno od značajnih pitanja kome bi trebalo posvetiti pažnju jeste procena uticaja obrade na zaštitu podataka o ličnosti i prethodno mišljenje Poverenika.

Prema Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, rukovalac podacima o ličnosti dužan je da sprovede procenu uticaja ukoliko je verovatno da će neka vrsta obrade, posebno upotrebom novih tehnologija i uzimajući u obzir prirodu, obim, okolnosti i svrhu obrade, prouzrokovati visok rizik za prava i slobode fizičkih lica. Rukovalac je u tom slučaju dužan da zatraži mišljenje lica za zaštitu podataka o ličnosti.

Procena uticaja je obavezna u slučaju:

- 1) „sistematske i sveobuhvatne procene stanja i osobina fizičkog lica koja se vrši pomoću automatizovane obrade podataka o ličnosti, uključujući i profilisanje, na osnovu koje se donose odluke od značaja za pravni položaj pojedinca ili na sličan način značajno utiču na njega;
- 2) obrade posebnih vrsta podataka o ličnosti iz člana 17. stav 1. i člana 18. stav 1. ili podataka o ličnosti u vezi sa krivičnim presudama i kažnjivim delima iz člana 19. ovog zakona, u velikom obimu;
- 3) sistematskog nadzora nad javno dostupnim površinama u velikoj meri.

Minimum podataka koje svaka procena mora da sadrži:

- 1) detaljan opis predviđenih radnji obrade i svrhu obrade, uključujući i opis legitimnog interesa rukovaoca, ukoliko postoji;
- 2) procenu neophodnosti i srazmernosti vršenja radnji obrade u odnosu na svrhe obrade;
- 3) procenu rizika za prava i slobode lica na koje se podaci odnose iz stava 1. ovog člana;
- 4) opis mera koje se nameravaju preduzeti u odnosu na postojanje rizika, uključujući mehanizme zaštite, kao i tehničke, organizacione

i kadrovske mere u cilju zaštite podatka o ličnosti i obezbeđivanja dokaza o poštovanju odredbi ovog zakona, uzimajući u obzir prava i legitimne interese lica na koje se podaci odnose i drugih lica.“²⁷

Ukoliko procena uticaja na zaštitu podataka o ličnosti ukazuje da će nameravane radnje obrade proizvesti visok rizik ako se ne preduzmu mere za umanjeње rizika, rukovalac je dužan da zatraži mišljenje Poverenika pre započinjanja radnje obrade. Ovo pravilo ne primenjuje se na obradu koju sprovode nadležni organi u posebne svrhe.²⁸

²⁷ Preuzeto iz Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, Čl. 54

²⁸ Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Čl. 55

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Iako su svi propisani rokovi za usklađivanje propisa sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti istekli, potreba za započinjanjem ovog procesa je možda veća nego ikada. Sve je veći broj poslovnih procesa koji podrazumevaju obradu podataka o ličnosti građana, a pandemija virusa COVID-19 donela je nove izazove u tom smislu. Tako su izmenjene dinamika poslovanja, rada, učenja, ali i života uopšte, dovele do uspostavljanja novih baza podataka građana, uvođenja online nastave, rada od kuće, ekspanzije trgovine na daljinu, itd. Stoga se čini da rukovodci danas imaju pred sobom nova pitanja koja moraju da reše kako bi uskladili svoj rad sa ZZPL, dok je neizvesnost za građane u pogledu zaštite njihovih prava sve veća.

Neusklađen i nerazvijen pravni okvir u oblasti zaštite podataka o ličnosti podstiče pravnu nesigurnost i dodatno otežava rad organa čija je nadležnost zaštita prava građana. U tom smislu, preporuka je da **nadležna ministarstva** bez odlaganja započnu sa radom na usklađivanju sektorskih propisa sa ZZPL, i to tako što će:

- Izvršiti analizu usklađenosti sektorskih propisa sa ZZPL;
- Na osnovu analize, izraditi plan izmena propisa tj. usvajanja novih propisa;
- Formirati radnu grupu u čiji će rad, prema dogovorenom modalitetu, uključiti organe koji vrše radnje obrade podataka u datom sektoru, instituciju Poverenika, civilni sektor, stručnjake za ljudska prava, stručnjake za informacione tehnologije, ukoliko za tim postoji potreba, i druge relevantne subjekte;
- Prilikom rada na izmenama propisa/usvajanju novih propisa, uzeti u obzir pravila i standarde propisane ZZPL u pogledu sadržine zakona;
- Izvršiti procenu uticaja na zaštitu podataka u skladu sa uslovima propisanim ZZPL;
- Sarađivati sa Poverenikom prilikom svih faza izrade procene uticaja;

- Imajući u vidu da zakon ne precizira trenutak u kome se procena uticaja sprovedi, preporuka je da to bude prilikom izrade Nacrta Zakona koji bi u obrazloženju sadržao i rezultat procene (ili njen sažetak).
- Sprovesti javnu raspravu koja će biti otvorena i participativna, i trajati dovoljno dugo da zainteresovani subjekti mogu da daju svoje komentare na predložena rešenja.

Takođe, preporuka je da organizacije civilnog društva, kako one koje se bave pitanjima zaštite podataka o ličnosti, tako i one koje se bave posebnim društvenim/sektorskim problemima, uzmu aktivnu ulogu u procesu usklađivanja propisa sa ZZPL, i to:

- Komunikacijom sa svojim korisnicima kako bi se stekao jasan uvid u stanje prava na zaštitu podataka o ličnosti u konkretnim oblastima;
- Iniciranje postupaka zaštite prava građana, kako bi se razvila praksa sudova i nezavisnih organa, te utvrdilo koji od mehanizama u praksi, i u kojoj meri, funkcionišu;
- Zagovaranjem za izmene/usvajanje sektorskih propisa ka nadležnim organima;
- Predlaganjem konkretnih zakonskih rešenja;
- Praćenjem procesa izmena/usvajanja propisa, i izveštavanjem javnosti o tokovima tih procesa;
- Edukacijom svojih korisnika i građana, uopšte, o aspektima zaštite podataka o ličnosti i njihovim pravima u tom smislu.

